

Пол Андерсън

Време е да си тръгваме

Запознахме се покрай бизнес истории. Фирмата на Микелс решила да отвори свой филиал в покрайнините на Евинсгън и разбрала, че най-обещаващият участък земя е моя собственост. Предложиха ми много мангизи, но аз се заинатих. Те увеличиха сумата, аз не кляках и тогава ме посети лично босът. Изащото нямаше нищо общо с това, което си представях. Естествено, беше настроен нападателно, но аз се държах вежливо, за да не го оскърбявам; пък и неговите маниери бяха толкова изискани, че зад тях трудно откриваш липсата на образование. Беше преодолял тази празнина с посещения на вечерни курсове, популярни сказки и чрез четене на огромен брой книги.

Без да прекъсваме деловата си беседа, отидохме да наквасим гърлата си. Закара ме в бар, който сякаш нямаше нищо общо с Чикаго – тих, уютен, без музика и телевизор, няколко шахматни дъски, рафтове с книги. Пък и нямаше от ония пъпчиви пубери и джебчии, дето нормално скучаят в такива заведения. Освен нас имаше само неколцина: един с фасон на професор в пенсия, двама-трима опитни политикани, плюс един младок, който спореше с бармана кой е по-оригинален – Барток или Шьонберг. Седнахме на ъгловата маса пред две халби датска бира.

Казах му, че мангизите изащото не ме интересуват, просто смятам за идиотщина заради построяването на още една барака местността да бъде огризана от булдозери. Микелс напълни лулата си. Беше кльоцав и строен, с римски нос и сивеещи коси.

– Нима моят представител не ви е обяснил? – попита той. – Изащото нямаме намерение да строим еднакви грозни бараки. Спряхме се на шест основни проекта с варианти. Ето ви чертежите.

Извади молив и започна да нахвърля върху лист плановете. Акцентът му ставаше все по-забележим, но говореше с лекота. И защитаваше интересите си по-добре от всички преди него.

– Може да ви харесва, може да не ви харесва – каза, – но вече сме към края на двайсети век и няма къде да се скриеш от масовото производство. Макар да получава всичко наготово, човечеството трябва да си остане все така привлекателно...

И започна да ми обяснява как би могло да стане това. Не бързаше и често се отклонявахме от главната тема.

– Тук е приятно – отбелязах. – Как го открихте?

Повдигна рамене.

– Често се скитам по нощите. Изучавам града.

– А не е ли опасно?

– Зависи с какво го сравняваш – някак мрачно ми отвърна той.

– О, значи не сте от този край, така ли?

– Не съм. Дойдох в Щатите през 1946 година. Такива като мен ги наричат преселници. Станах Тед Микелс, защото ми писна да пишат с хиляда усилия дългото Тадеуш Михайловски. Така че изобщо не пазя никаква чувствителност към Стария свят, аз се стремя към пълно асимилиране.

При други обстоятелства вероятно говори за себе си рядко и сдържано. След това от възхитени и завистливи конкуренти разбрах някои подробности от стремителната му кариера. Не повярвах на някои неща, например, че може да продаде дом с подово отопление за повече от двайсет хиляди долара. Микелс бе намерил начин да го прави. Не е чак толкова лошо за емигрант, дошъл тук без пукнат грош.

Разрових по-надълбоко и подразбрах, че е получил специална виза за влизане заради услугите, които е оказвал на армията на САЩ в края на европейската война. А услуги от такъв род изискват доста въздържа-ност и съобразителност.

С времето нашето приятелство укрепваше. Продадох му парцела, но продължавахме да се срещаме – понякога в барчето, понякога в моята ергенска квартира, но най-често в мезонета на неговия дом на брега на езерото. Жена му беше умопомрачителна блондинка, плюс две умни и възпитани момчета.

Въпреки това се чувстваше самотен и уважаваше приятелството ни.

Около година след нашата първа среща той ми разказа една история.

Поканиха ме у тях в Деня на Благодарността. След обяда подхва-нахме разговор. Беседвахме, беседвахме, беседвахме... Като свършихме обсъжданията около вероятността при последните избори да настъпи хаос, започнахме да говорим колко възможно е в своето развитие други-те планети да следват пътя на нашата.

Амелия се извини и си тръгна да ляга. Ние двамата с Микелс про-дължихме разговора си. Никога преди това не го бях виждал толкова възбуден, сякаш за него това бе въпрос на живот и смърт. Накрая се изправи, с леко потреперваща ръка напълни чашите с уиски и стъпвайки елегантно по пухкавия зелен килим, пресече гостната и отиде до голе-мия прозорец.

Беше светла мразовита нощ. Градът лежеше под нас – причудлива плетеница от блестящи цветове и орнаменти от рубини, аметисти, сапфири, топази, а сред тях – тъмното петно на езерото Мичиган. Погледите ни сякаш искаха да загребят от опъналите се безкрайни равнини, но

отгоре бе кристалночерният свод на небето – рядко съм се наслаждавал на толкова величествена и сурова гледка.

– Но в края на краищата аз говоря за неща, които наистина знам – и се отпусна в дълбокото кресло.

От камината се долавяше припукването на горящите дърва; освен тях в стаята мъждукаше само една покрита с абажур лампа, затова зад прозореца се виждаше ясно пищното изобилие от звезди.

– От собствен опит ли? – попитах след кратка пауза.

Метна бърз поглед към мен, лицето му сякаш се вкамени.

– Ами ако отговоря утвърдително?

Някак лениво отпих от уискито си. „Кинг Ренс“ е благородна и успокояваща напитка, особено в онези часове, когато Земята сякаш звъни в унисон с Вселената.

– Сигурно имате свои основания и аз съм нетърпелив да ги чуя.

Крива усмивка.

– О, и аз съм от тази планета – рече. – Но... но небето е толкова безкрайно и чуждо... Не ви ли се струва, че то оставя някакви следи върху този, който е бил там? Дали то не влиза толкова дълбоко в същността му, че когато се завърне, за него Земята вече не е предишната Земя?

– Продължавайте. Знаете, че обичам фантастиката.

Погледна през прозореца, после отново към мен. Внезапно пресуши чашата си на екс с движение, което не му е присъщо. Както, впрочем, и всякаква форма на неувереност.

– Е, добре тогава, ще ви разкажа една фантастична история – каза той, като че ли с леко подсилен акцент. – Тя не е съвсем весела, но аз ви съветвам да не я приемате прекалено сериозно.

Запалих една от великолепните цигари, които бяха на масата, и се приготвих да слушам, без да нарушавам толкова необходимата нему тишина. Той дълго се разхожда пред прозореца, после си наля още една чаша и седна до мен. Но гледаше не мен, а окачената на стената картина – някакво мрачно и неразбираемо платно, което вероятно се харесваше само на него. Картината сякаш му вдъхна кураж и той заговори бързо и тихо.

– Имало едно време... в далечното бъдеще... една цивилизация. Няма да ви я описвам, тъй като тя не може да бъде описана. Би ли могъл например един древен египтянин да разкаже за града, в който живеем? И не само защото не биха му повярвали – разбира се, че не биха му повярвали. Искам да кажа, че те просто не биха го разбрали. Каквото и да

каже, за тях ще бъде пълна безсмислица. Как работим, за какво мислим, в какво вярваме – всичко това ще е точно толка неразбираемо, колкото и нашите небостъргачи, компютри и автомобили. Не съм ли прав? Ако ви разкажа за хората от бъдещето, които живеят в света на смайващи енергии, генни модификации, измислени войни и говорещи камъни, у вас може да се появи някаква представа, но нищо няма да разберете.

Затова искам само да си представите колко хиляди обиколки е направила през това време тази планета около слънцето си, колко дълбоко сме погребани и колко страшно сме забравени. И още се опитайте да разберете, че мисленето на хората от онази цивилизация толкова се различава от нашето, че те, пренебрегвайки всички закони на логиката и природата, са измислили начин да пътуват във времето. Така че ако един среден жител на онази епоха – да го наречем така, че да не се дезориентирате – та ако един средно образован жител смътно, без особен интерес си представи, че преди хиляди години някакви полудиваци са разцепили атома, това не означава нищо. Само един-двама от тях действително са идвали тук, били са сред нас, изучавали са ни, после са се върнали обратно с информация за Централния мозък, ако това е подходящият термин. Останалите се интересуват от нас не повече, отколкото вие например от бита в ранна Месопотамия. Разбирате ли ме?

Отмести поглед към чашата си и започна да я гледа с такова вдъхновение, сякаш уиските беше източник на пророческо прозрение. Тъй като паузата се проточи, аз не издържах:

– Добре. Съгласен съм, само за да чуя вашата история. Но си мисля, че тези, които пътуват във времето, не би трябвало да привличат вниманието върху себе си. Сигурно си имат начини за маскировка и други такива... Едва ли биха пожелали да променят собственото си минало.

– О, няма никаква опасност! – възкликна той. – Единственият повод да се маскират е този: те просто биха научили твърде малко, ако трябва на всяка крачка да обясняват, че са пришълци от бъдещето. Представяте ли си какво би се получило?

Усмихнах се, но Микелс ме изгледа някак унило.

– Хайде да видим за какви цели, освен чисто научни, би могло да се използва едно пътешествие във времето – рече.

– Ами например да си набавиш произведения на изкуството или някакви природни уникасти – плахо казах аз. – Например да се върнеш в епохата на динозаврите и да добиваш злато от най-богатите находища, преди да има човеци...

Той поклати глава в отрицание.

– Помислете още. Биха им притрябвали съвсем малко на брой фигурки от минойската епоха, вазички от династията Минг и няколко миниатюри от Третата Световна хегемония, при това главно за музеите. Ако може да се употребява думичката „музей“, без това да е голяма грешка. Повтарям – те изобщо не приличат на нас. А що се отнася до природните богатства – те си имат всичко необходимо.

Той млъкна, сякаш се подготвяше за последния решителен удар.

– Как се наричаше онази колония за престъпници, която французите напуснаха?

– Дяволския остров ли?

– Точно тъй. Можете ли да си представите по-ужасяващо възмездие от изпращането на престъпници в миналото?

– Изобщо не ми е хрумвало, че те мислят за възмездие. Още повече пък да държат в страх едни, подлагайки на ужасни наказания други. Дори ние сега осъзнаваме, че това няма никакъв ефект.

– Сигурен ли сте? – спокойно попита той. – Нима едновременно с усъвършенстването на формите за наказания не нараства пропорционално и самата престъпност? Впрочем вие се изненадахте, че аз имам смелост да се разхождам сам по нощните улици. Ще ви кажа още нещо: наказанието пречиства обществото като цяло. Хората от бъдещето биха казали, че обесването на площада снижава коефициента на престъпност. И което е още по-важно, точно тези спектакли са родили истинския хуманизъм. Или поне така се твърди в бъдещето. Дали са прави, или просто се опитват да оправдаят деградацията на собствената си цивилизация – това няма значение. Вие просто трябва да допуснете, че е възможно те наистина да изпращат своите опасни престъпници в миналото.

– Твърде голяма непредпазливост по отношение на бъдещето – казах.

– Не, съвсем не е така. Дори само заради това, че всичко, което те причиняват, за тях е вече минало... Дявол да го вземе, английският не е подходящ за такива парадокси! Трябва да разберете най-важното: те не полагат всички тези усилия спрямо някакви дребни мошеници. За да заслужиш бесилка в миналото, трябва да извършиш особено престъпление. А степената на престъплението зависи от това, в коя година от световната история е извършено. Убийство, насилие, измяна на родината, ерес, наркотрафик, робовладение – в едни епохи тези грехове са се наказвали със смъртна присъда, в други – съвсем леко, а в трети са се поощрявали. Огледайте мислено историята и кажете дали съм прав.

Известно време разгледах мълчаливо дълбоките бръчки по лицето

му и стигнах до извода, че е твърде посивял за възрастта си.

– Добре – казах. – Съгласен съм с вас. Но нима човекът от бъдещето с неговите знания...

Той буквално трясна чашата по масата.

– Какви ти знания?! – избухна. – Вие просто помислете! Представете си, че вас, както сте сега така, ви оставят сам във Вавилон. Много ли знаете за езика и нравите на Вавилон? Кой по това време е цар, дълго ли ще царува, кой ще се качи на престола подир него? На какви закони и обичаи трябва да се подчинявате? Знаете само, че някой ден Вавилон ще бъде победен от асирийците, персите или дявол знае от кого! Но кога ще стане това? А битката в момента – дали просто си играят или е истинска война? Ако е война, ще победи ли Вавилон? Ако падне, какви ще бъдат условията на мирния договор? Едва ли има десетина човека, които биха могли да отговорят на тези въпроси, без да погледнат в енциклопедиите.

После продължи остро:

– А вие не сте сред тези десетина, пък и нямате енциклопедия.

– Струва ми се – казах бавно, – че ако познавам езика, ще отида до близкия храм и ще кажа на жреца, че... че бих могъл да направя... ъ-ъ-ъ-такова... фойерверк!

Той се усмихна иронично.

– А как? Не забравяйте, вие сте във Вавилон. Откъде ще вземете сярата и селитра? Дори да обясните на жреца какво точно ви трябва, дори да го убедите да ви го достави, сигурен ли сте, че ще направите прах, който може да пламне? Между нас казано, това си е трудно изкуство. Вас, дявол да го вземе, не ви бива дори за моряк! Ще извадите късмет, ако се наредите като прислужник. Но по всяка вероятност ще работите като роб на полето. Не е ли така?

Огънят в камината бавно угасваше.

– Така е – съгласих се аз.

– Както разбирате, *те* много внимателно избират времето и мястото.

Пак погледна през прозореца. От мястото, където седяхме, се виждаше само нощният мрак, отраженията по стъклата скриваха изцяло звездите.

– Когато човек е осъден на изгнание – продължи той, – експертите по история се събират на съвещание и решават кой от периодите е най-подходящ за конкретния индивид. Предполагам разбирате, че за един деликатен интелектуалец Гърция от епохата на Омир ще е абсолютен

кошмар, докато някой главорез например ще се приспособи отлично и дори ще стане уважаван воин. Ако престъплението на въпросния главорез не е чак толкова тежко, ще го внедрят в двореца на Агамемнон, тоест ще го подложат само на опасност, на неудобства, на тъга по родната планета... Господи! – прошепна той. – Тъгата по родната планета...

Тъй като вече бе станал доста мрачен, исках да го разсея, затова отбелязах сухо:

– Осъденият трябва да е имунизиран срещу всички болести на миналото. Иначе вдворяването ще се превърне в усложнена смъртна присъда.

– Така е. И в организма му, разбира се, продължава активно да действа серума на дълголетие. Но това е всичко. Когато се стъмни, него просто го оставят на някое безлюдно място и до края на дните си той е откъснат от своето време. За него се избира епоха... с такива характерни особености, които... които биха съответствали на характера на престъплението му.

Отново ни обгърна плътна тишина, докато тиктакането на часовника върху камината не стана най-силният звук на света. Погледнах циферблата – приближаваше времето, когато небето на изток ще порозовее.

Когато се извърнах, видях, че се е вторачил смутено в мен.

– А какво е вашето престъпление? – попитах.

Стори ми се, че въпросът ми изобщо не го изненада.

– Има ли някакво значение? Вече ви казах, че едни и същи деяния в една епоха са героизъм, в друга – престъпление. Ако моят опит се бе увенчал с успех, идните столетия щяха да се прекланят пред името ми. Но претърпях несполука.

– Трябва да са пострадали много хора – казах. – И целият свят ви е наразил.

– Да, така беше – съгласи се той. И след минута добави: – Разбира се, всичко това е моя измислица. За да прекараме някак времето...

– Пък аз ви правя компания – казах.

Почувства се някак по-свободен и като се излегна назад, опъна крака върху килима.

– Така... А как на базата на моята измислица успяхте да си изградите представа за хипотетичната моя вина?

– От вашето минало. Къде и кога ви оставиха?

Никога не бях чувал толкова студен глас.

– Край Варшава, август 1939 година.

– Убеден съм, че не ви се говори за войната.

– Прав сте.

Но сякаш не бе сигурен, защото продължи:

– Враговете ми не си бяха направили добре сметката. Заради всеобщото объркване след нападението на Германия, мен ме вкараха в концлагер без никакво предварително полицейско разследване. Постепенно се ориентирах в обстановката. Естествено, нищо не можех да предскажа, както нищо не мога да предскажа и сега. За вашия двайсети век знаят само експертите. Но тогава, когато мен ме мобилизираха като поляк в германската армия, аз разбрах, че Третият райх ще претърпи поражение. Затова се присъединих към американците, разказах им всичко видяно и станах техен разузнавач. Беше голям риск, но дори да ми бяха теглили куршума, какво от това? Но така или иначе намерих доста покровители, които ми помогнаха да дойда тук. Останалата част от историята е направо банална.

Цигарата ми угасна. Запалях я отново, защото към цигарите на Микелс не бива да се отнасяш небрежно – доставят му ги специално със самолет от Амстердам.

– Чуждо семе – казах.

– Какво?

– Добре ме разбрахте. Рут в изгнание. Отнасяха се към нея добре, но тя изплака очите си от тъга по родината.

– Не знам нищо по този въпрос.

– Това е от Библията.

– А, да. Някой ден непременно трябва да прочета Библията.

Настроението му постепенно се променяше, връщаше се предишната му увереност. Някак небрежно поднесе чашата към устата си и я изпи на екс. На лицето му беше изписана някаква смесица от предпазливост и самоувереност.

– Да – продължи, – лоша работа. Главното не беше в промяната на условията за живот. Сигурно ви се е случвало да отидете за седмица на палатка и знаете колко бързо отвиква човек от крана с гореща вода, от електрическата лампа и всичко останало, което смятаме за вещи от първа необходимост. И аз бих се радвал да имам гравитационен индуктор или клетъчен стимулатор, но прекрасно се справям и без тях. Но има нещо, което те изяжда – тъгата по родината. Някои най-дребни наглед неща, които допреди това не си забелязвал: някаква гозба, някаква дрешка, игрите на децата... Дори съзвездията. И те в далечното бъдеще изглеждат различно – толкова дълъг е пътят от миналото, който Слънцето е изминало по своята галактична орбита... Но винаги е имало и ще има

хора, които напускат гнездата си. Ние всички сме потомци на онези, които могат да преживеят този удар. Аз се приспособих.

Изглеждаше мрачен и навъсен.

– Не бих се върнал обратно, дори ако ме помилват – каза. – Заради онова, което правят там разни предатели...

Допивах уискито си, погалвайки нежно с езика и небцето всяка молекула на тази възхитителна напитка, и го слушах разсеяно.

– Харесва ли ви тук?

– Да – отвърна той. – Сега вече да. Преодолях емоционалната бариера. Помогна ми това, че първите години всички мои усилия бяха насочени към една-единствена задача – да оцелея. Нямах време да се самосъжалявам. Сега все повече ме увлича моят бизнес – една игра, една завладяваща и приятна игра, неточните ходове в която не водят до висши провинения. В тази епоха открих приятности, които в бъдеще ще бъдат изгубени... Обзалагам се, че вие изобщо не си давате сметка колко екзотичен е този град. В тази минута например само на пет мили от нас пред атомната лаборатория стои караул, скитник зъзне под някой мост, в дома на милионер тече оргия, свещеник се подготвя за утринната служба, арабски бизнесмен се бръсне, към пристанището приближава кораб от Индия...

Възбудата му сякаш постепенно угасваше. После извърна поглед към спалнята.

– А тук са моята жена и моите деца. – Каза го с някаква особена топлота. – Не, за нищо на света не бих се върнал обратно!

– Вие наистина сте се устроили добре.

Окончателно отхвърлил болките си, той се усмихна.

– Знаете ли, струва ми се, че вие наистина повярвахте на тази приказка.

– О, разбира се! – Угасих цигарата и се изправих. – Късно е. Вече е време да си тръгваме.

Не ме разбра веднага. Когато моята фраза проникна в съзнанието му, той се надигна бавно от креслото – като огромна настръхнала котка.

– Ние ли?

Извадих от джоба си газов пистолет. Той замръзна.

– Такива случаи не се оставят на волята на съдбата – казах. – Ние винаги проверяваме. А сега да тръгваме.

Кръвта се дръпна от лицето му.

– Не – каза той беззвучно, само с устни. – Не, не, вие няма да го направите! Това е ужасно. А Амелия, а децата...

– Това – казах – е част от присъдата.

Оставих го в Дамаск, година преди градът да бъде опустошен от Тамерлан.

КРАЙ

© Пол Андерсън
© Ангел Маринов, превод от английски

Poul William Anderson

Източник: Библиотеката на Александър Минковски

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/688>]